

Nina SPICIJARIĆ, prof.

**PRISTUP GIACOMA SCOTTIJA, ŽARKA MULJAČIĆA I PETRA STRČIĆA,
VELJOTSKI/VEGLIOTTO/VECLISUN ROMANSKOMU KRČKOMU GOVORU
I NJEGOVU „POS LJEDNJEM GOVORNIKU“**

UDK: 930-05 Scotti, G.
UDC: 930.25 (497.5) (093)
282 (497.5) (093).

Pregledni članak
Review paper

Nina Spicijarić, prof.
asistent
Zavod za povijesne i
društvene znanosti HAZU u Rijeci
HR- 51000 Rijeka
Gjуре Ružićа 5

Ključne riječi: *veljotski, Burbur, otok Krk, Bartoli, Strčić, Muljačić, Scotti*

„Dalmatski jezici“ – zajednički je naziv za autohtone romanske jezike koji su se na istočnoj obali Jadrana govorili nakon dolaska Slavena. Ti se jezici postepeno gase pod utjecajem mletačkoga govora te zbog dodira s hrvatskim etnosom. Tako se, npr. raguzejski, jezik vlastele u Dubrovniku, ugasio u 15. st., dok je zadnji nestao veljotski ili krčkoromanski, u gradu Krku na o. Krku, jezik puka i to u 19. st. Najopsežnije djelo o dalmatskim jezicima objavio je 1906. god. glotolog Mateo Giulio Bartoli iz Istre pod naslovom Das Dalmatische koje je temeljeno na ranijim istraživanjima te na rezultatima ispitivanja – po Bartoliju – „posljednjega“ veljotskoga/krčkoromanskoga govornika Tuona Udaine Burbura iz grada Krka. Ovaj prilog obrađuje tri različita pristupa problematici istraživanja dalmatskih jezika s naglaskom na veljotski.

1.

O dalmatskim jezicima postoje brojne publikacije i radovi mnogih hrvatskih i stranih autora. Spomenimo tek neke: Giambattista Cubich (1805. – 1876.),¹ Graziadio Isaia Ascoli (1851. – 1937.), Antonio Ive (1851. – 1937.), August Kovačec (1938.), Žarko Muljačić (1922.) i dr. Dalmatski je jezik naziv za autohtone romanske jezike kojim se govorilo u pojedinim gradovima (Krk, Cres, Rab, Zadar, Trogir, Split, Dubrovnik, Kotor) na istočnoj jadranskoj obali.² Nastali su u srednjem vijeku, u ostacima romanizirane Dalmacije, nakon dolaska Slavena potkraj 6. st., potonjih Hrvata. Poznato je da su neki nestali, npr. raguzejski se u Dubrovniku ugasio prije početka 16. st.,³ a posljednji je izumro veljotski u 19. st. smrću njegova, kako se uobičajeno tvrdi, „posljednjega“ govornika Antona Udine Burbura⁴ (talijanski: Antonio Udina Burbur; veljotski: Tuone Udaina Burbur) iz grada Krka na o. Krku.⁵ U ovom prilogu dajemo osvrt na tekstove triju autora o tom jeziku i vremenu njegova nestajanja, i to: književnika Giacoma Scottija, jezikoslovca Žarka Muljačića i povjesničara Petra Strčića. Oni su, u skladu sa svojom profesijom, pristupili temi dalmatoromanskih jezika s naglaskom na veljotski, a na pisanje članka potakao me je tekst iz Scottijeva pera, posljednji objavljeni.

2.

Giacomo Scotti – talijanski književnik iz Rijeke, koji se poslije Drugoga svjetskoga rata doselio iz Italije, u riječkim dnevnim novinama *La voce del popolo*, dana 18. kolovoza 2008., objavio je članak pod naslovom *Antonio Udina-Burbur: l'ultimo veglioto parlante il „veclisun“*, *antica lingua romanza* povodom 110. godišnjice Burburove smrti.⁶

Scotti ukratko upoznaje čitatelja s Burburom i njegovim životom te ističe značenje njegove uloge u jezikoslovnom svijetu. Naime, u rujnu 1897. godine Udinu je intervjuirao istarski glotolog Matteo Giulio Bartoli (1873. – 1946.)⁷ i na temelju dobivenih odgovora i potonje analize tekstova na veljotskom jeziku napisao je i objavio djelo pod nazivom *Das*

¹ Mihovil Bolonić – Ivan Žic Rokov, *Otok Krk kroz vjekove*, Zagreb 2002., str. 304; Petar Strčić, Otok Krk u doba „posljednjega“ dalmatofona Antona Udine Burbura (XIX st.), *Folia onomastica croatica*, 7, Zagreb 1998., str. 247; Anton Božanić, Giambattista Cubich, liječnik i pisac o krčkoj povijesti, *Rijeka*, XII, 2, Rijeka 2007., str. 135-142.

² Mitja Skubic, *Romanski jezici*, Filozofska fakulteta, Ljubljana 2002., str. 39.

³ Žarko Muljačić, *Dalmatski*, *Fluminensia*, 1-2, XI, Rijeka 1999., str. 3.

⁴ Usp. o Burburu, P. Strčić, *n. dj.*, str. 258-264; Ž. Muljačić, *Contributi alla biografia di Antonio Udina Búrbur*, *Studi linguistici in onore di Roberto Gusmani*, Edizioni dell'Orso, Alessandria 2006., str. 1281-1294.

⁵ P. Strčić, *n. dj.*; Udina je taj idiom naučio od svoje bake, a sâm ga je nazivao *veclisún* ili *vetrún diskours*.

⁶ *La voce del popolo*, LXIV, 190, Rijeka 2008., str. 10-11. U prijevodu: Anton Udina – Burbur: posljednji govornik veljotskoga „veclisun“, staroga romanskoga jezika.

⁷ O Bartoliju usp. *Enciclopedia italiana*, VI, Roma 1949., str. 248; *Opća enciklopedija Jugoslavenskog leksikografskog zavoda* (dalje *OEJLZ*), 1, Zagreb 1977., str. 434; *Hrvatski biografski leksikon* (dalje *HBL*), 1, Zagreb 1983., str. 484-486; *Istarska enciklopedija*, Zagreb 2005., str. 61.

Dalmatische. Altromanische Sprachreste und ihre Stellung in der Appenino-balkanischen Romania;⁸ opsežna knjiga izašla je u dva sveska u Beču 1906. god. i to u izdanju tamošnje vrlo ugledne Imperijalne akademije znanosti.⁹ Ali, na talijanski je jezik djelo prevedeno tek 2001. godine; prevoditelj je Aldo Duro. Naslov toga rada glasi *Il dalmatico – resti di un'antica lingua romanza parlata da Veglia a Ragusa e sua collocazione nella Romania appennino-balcanica*. Scotti naglašava značajan doprinos Krčanina Burbura istraživanju dalmatskih jezika, a kao dokaz tomu navodi i činjenicu kako se danas često kao drugi naziv za dalmatoromanske jezike koristi zapravo veljotski. Također govori kako je M. Bartoli u zadnji tren intervjuirao svoga ispitanika jer je Burbur poginuo nedugo nakon toga, točnije 10. lipnja 1898. godine, kao cestar od eksplozije mine na cesti na o. Krku.

U registrima matičnih knjiga grada Krka u Državnom arhivu u Rijeci Scotti je pronašao podatke da je Burbur sin Francesca i Marie Pribich, da je rođen u Krku na kućnom broju 18 datuma 18. kolovoza 1823., te da je bio kršten 30. kolovoza s imenima Antonio Francesco Giuseppe. O njegovu daljem životu govori da je bio poštar, zatim da je radio i kao crkvenjak, zvonar, pomoćni orguljaš te dostojanstvenik redovničkoga bratstva u crkvi. Veljotski je jezik naučio u obitelji, a za vrijeme svoga djetinjstva mogao ga je čuti i u gostionicama. Hrvatski je naučio posjećujući djevojku iz Vrbnika, također na o. Krku.

Scotti još navodi kako njegovo značenje u pogledu veljotskoga jezika dokazuje i činjenica da su povodom njegove smrti izvještavale razne novine, kao npr. tršćansko glasilo *La sera*.¹⁰ U njima je pisalo da je Burbur bio posljednji govornik veljotskoga jezika, odnosno da je njegovom smrću umro i taj jezik. Govori i o tom kako Bartoli u svom spomenutom opsežnom radu *Das Dalmatische* napominje da je Burbur, prije svega, bio čovjek iz naroda, a nipošto intelektualac ili lingvist. Kaže da je bio poznavatelj mnogih jezika, budući da su se tada na o. Krku paralelno upotrebljavali hrvatski, talijansko-venetski i u pokojem selu također romansko-morlački. Svoj članak autor završava govoreći da je Udina, za vrijeme Bartolijeva ispitivanja, u nedostatku riječi na veljotskom upotrijebio i venetsku riječ, što je normalno budući da se nije koristio njime oko 20 godina s obzirom da ga više nitko nije govorio, ni razumio. Dakle, književnik G. Scotti u svojem članku daje najnoviji kratki izvještaj o veljotskom govoru s naglaskom na podatke – po njemu – o njegovu posljednjem govorniku Antonu Udini Burburu iz grada Krka.

⁸ Dalmatski. Ostaci staroga romanskoga jezika i njegov smještaj u apeninsko-balkansku *Romaniju*.

⁹ G. Scotti, *n. dj.*; Nada Vajs, Iz veljotske fitonimije, *Folia onomastica croatica*, 7, Zagreb 1998., str. 295-305.

¹⁰ *La sera* je dodatak tršćanskoga lista *Mattino*, III, 882, Trst, 14. 6. 1898.

3.

Druga dva rada izašla su znatno ranije, i to u časopisu *Folia onomastica croatica*, sv. 7, godine 1998., u Zagrebu. Zapravo su to proširena priopćenja s međunarodnoga znanstvenoga skupa "IV. Skokovi etimološki susreti", održanoga u gradu Krku 6. i 7. studenoga 1998. u organizaciji Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, dakle, u čast znamenitoga znanstvenika Petra Skoka.

Dr. sc. Žarko Muljačić, romanist, dugi niz godina na radu u Berlinu, a sada u miru, napisao je i objavio rad pod naslovom: *U kojim se zonama u sadašnjem trenutku smiju očekivati pomaci koji bi mogli doprinijeti boljem poznavanju „dalmatskoga“?*¹¹ U tom tekstu s lingvističkoga stajališta taj vrhunski znanstvenik pristupa problemu istraživanja dalmatskih jezika pa tako i veljotskoga. Prije svega, Ž. Muljačić ukazuje na utjecaj hrvatskoga, albanskoga, crnogorskoga, te mletačkoga ili nekoga drugoga talijanskoga jezika na dalmatske govore.¹² Također, kritizira hrvatske i strane jezikoslovce da u svojim znanstvenim radovima zanemaruju novootkrivene podatke. Zbog toga dolazi, npr., do odavna demantiranih pogrešnih prikaza dalmatskoga vokalizma u naglašenom slogu, tj. o sonorizaciji intervokalnih suglasnika koju kao takvu dalmatski jezici nisu poznavali. Muljačić navodi tri deziderata: 1) proučavati „bok“ jadranske paleoromanske elipse, na crti Kopar – Rijeka – Budim, te drugi „bok“, na crti Kotor – Skadar – Skopje; 2) proučiti iscrpno mikrotoponimiju svih otoka, te mikrotoponimiju i leksik areala oko nekoliko gradova na kopnu – koje Petar Skok nije stigao dublje proučiti – kao što su, npr. Rijeka, Trogir, Kotor itd.; 3) vrednovati nedavno tiskane hrvatske „cakajske“ tekstove brdskih govora između Vrbnika i Stare Baške na o. Krku.¹³

Muljačić u proučavanju jezika koristi relativistički pristup (unutar sociolingvistike), koji primjenjuje na romanske jezike.¹⁴ Taj pristup podrazumijeva da u jezicima postoji trojstvo: viši, niži i srednji jezik, i to tako da je svaki srednji jezik istodobno niži u odnosu na viši jezik, ali i viši na vlastite, dominirane niže jezike. On smatra da ne postoji jedan dalmatoromanski jezik, već da su u srednjem vijeku postojala barem tri dalmatoromanska srednja jezika: jadertinski (središte u Zadru), raguzejski (u Dubrovniku) i labeatski (u Baru). Oni su u srednjem vijeku izumrli, a zadnji je nestao krajem 15. stoljeća, raguzejski. No, to ne znači da su se tada ugasili i svi njihovi niži jezici. Tako, veljotski ili krčkoromanski se od

¹¹ Ž. Muljačić, *U kojim se zonama u sadašnjem trenutku smiju očekivati pomaci koji bi mogli doprinijeti boljem poznavanju „dalmatskoga“?*, *Folia onomastica croatica*, 7, Zagreb 1998., str. 207-220.

¹² I s t o, str. 207.

¹³ I s t o, str. 208.

¹⁴ I s t o.

dalmatskih jezika najduže zadržao, a izumro je 1898. godine, smrću, kako su lingvisti smatrali, njegova zadnjega govornika, spomenuta A. Burbura.¹⁵

Jezici, koje Talijani nazivaju *lingue di frammentaria attestazione*, a Nijemci *Restsprachen* ili *Trümmersprachen*¹⁶ dijele se na *Corpusssprachen* (oni za koje postoje pisani tekstovi) i na *Wortsprachen* (oni koji se sastoje samo od nizova ili pojedinačnih riječi). Veljotski, prema toj podjeli, spada u *Corpusssprache*. Tako, za njega postoje rjeđi podaci – jedna rečenica zabilježena oko 1770. god. te iskazi nekoliko „loših“ govornika u razdoblju 1840. – 1897.). Stariji veljotski i svi ostali dalmatoromanski jezici spadaju u *Wortsprachen*.¹⁷ U ovom se radu Muljačić bavi vokalizmom dalmatskih jezika, točnije veljotskoga jezika, na koji uvelike utječu dvojezični govornici te sonorizacijom u labeatskom jeziku.

Na kraju autor zaključuje da se dalmatoromanski ili iliroromanski areal ne može proučavati izolirano, već se mora uzeti u obzir nekadašnje i sadašnje stanje u zemljopisno bližim arealima (alpsko-panonsko i albano-makedo-grčko krilo).¹⁸

U Scottijevu tekstu nema novijih elemenata, osim što je napisan na književni način. Muljačićev, pak, tekst ima i novih rezultata istraživanja, ali ne i o samom Burburu te vremenu u kojem je živio. Stoga je treći članak time zanimljiviji.

4.

Treći tekst, vezan uz tematiku veljotskoga i Udine osobno, rad je akademika Petra Strčića, povjesničara i arhiviste rodom upravo s o. Krka; članak nosi naslov *Otok Krk u doba „posljednjeg“ dalmatofona Antona Udine Burbura (XIX.st.)*.¹⁹ Govori, prije svega, o povijesti o. Krka u 19. st., a kao dio te povijesti spominje i Burbura – „posljednjega“ govornika veljotskoga jezika. Dakle, na o. Krku, koji je tada bio dio pokrajine Istre s kvarnerskim otocima u austrijskom dijelu Habsburške Monarhije, apsolutno većinsko stanovništvo bili su Hrvati. Otokom je vladao uski talijansko-talijanaški sloj, da bi se na kraju, ta vladajuća struktura i manji broj Talijana u počecima 20. st. i dalje zadržao samo u gradu Krku. Spominje i Alberta Fortisa,²⁰ talijanskoga prirodoslovca, putopisca i redovnika, koji u nekoliko navrata u 18. st. posjećuje istočnu obalu Jadrana pa tako i o. Krk. Fortis piše da se u gradu Krku i okolici govore tri romanska govora. Kada je Fortis posjetio otok, u upotrebi je bio mletački (u gradu stanovnici do početka 18. st. govore vlastitim dijalektom, koji slič

¹⁵ I s t o, str. 208, 209.

¹⁶ Jezici u fragmentima.

¹⁷ I s t o, str. 209.

¹⁸ I s t o, str. 213.

¹⁹ P. Strčić, *n. dj.*, str. 237-266.

²⁰ I s t o, str. 239; O Fortisu usp. *OEJLZ*, 3, Zagreb 1977., str. 11; *Hrvatska enciklopedija* (dalje *HE*), 3, Zagreb 2001., str. 706.

furlanskom); zatim u nekim je okolnim selima u upotrebi bio krčki jezik, a u drugim mjestima, kao što je primjerice selo Poljica,²¹ upotrebljavao se – za Fortisa – nepoznati jezik. Mislio je da se radi o „žargonu“ kranjsko-slovenskoga, latinskoga i talijanskoga jezika. Strčić spominje i svećenika Ivana Feretića²² (1769. – 1839.) iz Vrbnika, prvoga narodnoga hrvatskoga preporoditelja iz Zapadne Hrvatske uopće, koji je ostavio podatak da se u mjestu Poljica govori vlaški jezik. Taj plodni, ali manje poznati hrvatski pretpreporoditelj, kaže da su Vlasi u mjestu Poljica potomci Japoda, da je njihov jezik sličan jeziku Cigana iz Bugarske ili Banata koji su došli na o. Krk. Smatra se da je Mate Bajčić (umro je 1875.), iz poljičke crkvene župe, sa svojom ženom govorio vlaškim (krčkorumunjskim) jezikom te da je osim njih potkraj 19. st. i u nedalekoj Malinskoj živjela jedna žena koja je također znala taj jezik – kaže Ivan Milčetić 1884. godine.²³

Zatim, Strčić prelazi na temu talijansko-hrvatskih borbi na otoku u 19. st. te problematiku istraživanja veljotskoga, tj. krčkoromanskoga jezika. Govori da Hrvati nisu istraživali veljotski, upravo zbog povijesnih zbivanja, te da su ga istraživali uglavnom Talijani i koristili se njime u svrhu dokazivanja pripadnosti istočne jadranske obale Kr. Italiji. Naime, situacija za vrijeme Burburova života na o. Krku je sljedeća: Krk i ostali Kvarnerski otoci bili su u sastavu Istarskoga okruga sa sjedištem u Pazinu (1825. – 1860.), a zatim markgrofovije Istre sa sjedištem u Poreču.²⁴ Ona je zajedno s Goricom i Trstom dio Austro-ilirskoga primorja s namjesništvom u Trstu, u okrugu austrijskoga dijela Dualne Monarhije, a za Krk i otoke bio je nadležan kotarski kapetanat sa sjedištem u Malom Lošinju. Na o. Krku, kao što je već rečeno, apsolutno većinsko stanovništvo bili su Hrvati, ali je još uvijek postojao talijansko-talijanaški tanki sloj, i to uglavnom u gradu Krku. Na talijansko-talijanaškoj strani, Strčić navodi i neke značajne ličnosti, kao što su Nicolò Udina Algarotti²⁵ iz grada Krka (1781. – 1838.), svećenik, bibliofil i sakupljač muzikološkoga blaga (živio je u Beču), zatim Nikola Grego²⁶ (1836. – 1914.), nastavnik i književnik iz Omišlja, te Giambattista Cubich,²⁷ liječnik i polihistor iz slovenske Gorice. Zatim, autor govori i o hrvatskim intelektualcima – kojih je znatno veći broj od talijanskih – i njihovu djelovanju na otoku. To su, npr. tri krčka

²¹ Zapadni dio o. Krka.

²² O Feretiću usp. M. Bolonić – I. Žic Rokov, *n. dj.*, str. 194; *HE*, 3, *n. dj.*, str. 606; *HBL*, 4, Zagreb 1998., str. 167.

²³ P. Strčić, *n. dj.*, str. 240-242.

²⁴ I s t o, str. 244.

²⁵ O Algarottiju usp. M. Bolonić – I. Žic Rokov, *n. dj.*, str. 313; *Enciklopedija Jugoslavije*, 1, Zagreb 1958., str. 106, 197; *Muzička enciklopedija*, 1, Zagreb 1971., str. 37; *HBL*, 1, *n. dj.*, str. 84; P. Strčić, *n. dj.*, str. 256; *HE*, 1, Zagreb 1999., str. 147.

²⁶ O N. Grego usp. M. Bolonić – I. Žic Rokov, *n. dj.*, str. 213; P. Strčić, *n. dj.*, str. 247.

²⁷ Usp. bilj. 1.

biskupa, rodom iz Vrbnika, Bartol Bozanić (1839. – 1854.),²⁸ dr. Ivan Josip Vitezić²⁹ (1854. – 1877.) i Franjo Anijan Feretić³⁰ (1880. – 1893.); zatim pravnik dr. Dinko Vitezić³¹ (1822. – 1904., biskupov brat), svećenik i filolog Dragutin Antun Parčić³² (1832. – 1902.), kanonik dr. Franjo Volarić³³ (1851. – 1908.) iz Vrbnika i dr. Ivan Črnčić³⁴ (1897. – 1997.) iz Polja, koji je bio slavist i upravitelj Svetojeronimskoga zavoda u Rimu, zatim filolog Ivan Milčetić³⁵ (1853. – 1921.) iz sela Milčetić i dr.

Nadalje, Strčić opisuje postupni prelazak pojedinih krčkih općina u hrvatske ruke, dok talijanaško-talijanski predstavnici žele očuvati svoju premoć barem u gradu Krku. No Vitezićeva generacija 80-ih godina i u tom ih sprečava, čemu je dokaz osnivanje hrvatskih kulturnih društava i u tom gradu, kao što su npr. „Hrvatska čitaonica“ (1895.), „Krčko učiteljsko društvo“ (1898.) i hrvatska tiskara „Kurykta“ (1899.).³⁶ Talijani na otoku, potkraj Burburova života politički postaju gotovo marginalizirani; na značenju će dobiti poslije Prvoga svjetskoga rata i prve dvije godine Drugoga svjetskoga rata, kada će otok okupirati Kr. Italija.

5.

Talijansko/talijanaško-hrvatske borbe odražavaju se i na sudbinu obitelji Udina. Njezin je dio osjećao pripadnost Talijanima, a dio se osjećao Hrvatima, no, to dosad nije isticano. Hrvatske je narodnosti bilo i više pripadnika te obitelji, npr., Josip Udina, koji od 1895. god. vodi „Krčku limenu glazbu“, Dinko Udina, koji je zajedno s Franom Udinom bio jedan od utemeljitelja hrvatske Trsatske čitaonice 1876. godine (potonji Sušak, danas dio Rijeke), te iz 20 st. Anton Udina, također voditelj Limene glazbe u gradu Krku.³⁷

Kao pripadnik talijanskoga naroda naročito se isticao spomenuti Nikola Udina Algarotti³⁸ te Anton Udina, zvan Burbur,³⁹ o kome je riječ u ovom našem članku. Upravo Strčićeva rasprava završava podacima o Burburu, o kojem autor govori da je poginuo od mine

²⁸ O Bozaniću usp. *HBL*, 2, Zagreb 1989., str. 221.

²⁹ O I. J. Viteziću usp. M. Bolonić – I. Žic Rokov, *n. dj.*, str. 121.

³⁰ O F. A. Feretiću usp. M. Bolonić – I. Žic Rokov, *n. dj.*, str. 102, 122; P. Strčić, *n. dj.*, str. 246; *HBL*, 4, *n. dj.*, str. 166.

³¹ O D. Viteziću usp. M. Bolonić – I. Žic Rokov, *n. dj.*, str. 198; P. Strčić, *n. dj.*, str. 246.

³² O D. A. Parčiću usp. *OEJLZ*, 6, Zagreb 1980., str. 308; *HE*, 8, Zagreb 2006., str. 285; M. Bolonić – I. Žic Rokov, *n. dj.*, str. 196; Strčić, P., *n. dj.*, str. 246.

³³ O Volariću usp. M. Bolonić – I. Žic Rokov, *n. dj.*, str. 195; P. Strčić, *n. dj.*, str. 253.

³⁴ O Črnčiću usp. *HBL*, 3, Zagreb 1993., str. 100; *HE*, 2, Zagreb 2000., str. 699; M. Bolonić – I. Žic Rokov, *n. dj.*, str. 196.; Strčić, P., *n. dj.*, str. 247; Mirjana Strčić, P. Strčić, *Život i djelo Ivana Črnčića (1830.-1897.)*, Krk-Dobrinj, 1997., *Rijeka*, IV, sv. 1-2, Rijeka 1998. – 1999., str. 152-153.

³⁵ O Milčetiću usp. *HBL*, 3, *n. dj.*, str. 100, 101; *OEJLZ*, 5, Zagreb 1979., str. 478; M. Bolonić – I. Žic Rokov, *n. dj.*, str. 200; P. Strčić, *n. dj.*, str. 246, 247.

³⁶ M. Bolonić – I. Žic Rokov, *n. dj.*, str. 253

³⁷ O Udini Josipu, Dinku, Franu i Antonu usp. P. Strčić, *n. dj.*, str. 256-257.

³⁸ Usp. bilj. 22.

³⁹ Usp. bilj. 4.

10. lipnja 1898. godine, u 6:30 sati, te da ga se u jezikoslovnim krugovima smatra posljednjim govornikom veljotskoga jezika. Ali, dr. Strčić drži – pogrešno. Naime, njega je pola godine prije smrti završio ispitivati M. G. Bartoli, te je analizu dobivenoga korpusa, uz prijepise svih dotadašnjih istraživača objavio u svojem djelu *Das Dalmatische*. No, već je Bartoli također pisao da su ponešto veljotskih riječi znale i druge porodice, pa i izvan grada Krka, kao npr. i obitelj Karabaić, Orlić i Maračić iz Punta, ali ne zna se jesu li bili talijanaši ili Hrvati,⁴⁰ no to se zanemaruje u literaturi.

Za Burbura, kao ispitanika, i sâm istraživač Bartoli govori da je bio loš subjekt – što ne spominju ili ne ističu kasniji istraživači. Zbog toga su bili oprezni i kasniji lingvisti, Pierre Swiggers⁴¹ i Roger Lee Hadlich,⁴² u svojim fonološkim istraživanjima koja su temeljili na tome Bartolijevu djelu. Tako Hadlich također govori da je Burbur bio nepouzdan govornik jer je u nedostatku veljotskih riječi – kojim se nije služio 20-ak godina – posezao za venecijanskom riječi ili ih sâm „veljotizirao“.⁴³ Osim toga, taj je Udina poznavao i latinski jezik, što je pridonijelo nepouzdanosti njegovih odgovora. A tu je i na prvi pogled „banalna“ stvar: Udina je bio bez zubiju, što je dovodilo do nesporazuma kod izgovora piskutavih samoglasnika (!).

I akademik Petar Guberina (1913. – 2005.) također govori da Burbur nije pouzdan te da nijedan dijalektolog ne bi njega uzeo za ispitivača.⁴⁴ Štoviše, povjesničari mons. Ivan Žic Rokov, Ljubo Karabaić i Anton Udina iz Krka tvrdili su da je i nakon Burburove smrti postojalo govornika veljotskoga i u drugim krčkim porodicama.⁴⁵

Autor P. Strčić, stoga, zaključuje da je Burbur bio izabran za ispitanika, s jedne, jer je bio elokventan i otvorene naravi, pa tako i pristupačniji od drugih znalaca veljotskoga, a s druge strane, jer je Bartoli bio naklonjen iredentističkom, dakle talijanskom nacionalističkom rješenju problema istočne jadranske obale.⁴⁶ Tako je negirao i potonju Skokovu tezu po kojoj je istroromanski govor na prijelazu između dalmatskoga i retoromanskoga, te ga je smatrao sjevernotalijanskim govorom. Usto, Burbur se smatra pripadnikom talijanskoga naroda, pa ga je nacionalno/talijanski pristrani Bartoli i zbog toga izabrao za izvor podataka, što je, jasno, nedozvoljeno u znanosti.

⁴⁰ P. Strčić, *n. dj.*, str. 259.

⁴¹ P. Swiggers, Fonološki sustav veljoštine, *Fluminensia*, X, 1, Rijeka 1998., str. 55-65.

⁴² R. L. Hadlich, Fonološka povijest veljotskog, *Fluminensia*, X, 1, Rijeka 1998., str. 1-54.

⁴³ I s t o, str. 26.

⁴⁴ P. Strčić, *n. dj.*, str. 260.

⁴⁵ I s t o.

⁴⁶ I s t o, str. 262.

6.

Dodirna točka svih triju navedenih objavljenih radova veljotski je jezik te s tim u vezi i njegov „posljednji“ govornik Anton Udina Burbur, koji je sebe na veljotskom zvao Tuone Udaina Burbur. Svaki od autora tog problematici pristupa na svoj način. Tako, G. Scotti kao književnik, ali i kao novinar, povijesni publicist i javni djelatnik iznosi u svojem tekstu, u obliku informacije, povodom 110. godišnjice Burburove smrti one općenite podatke vezane za njegov život te podatke o njegovu doprinosu istraživanju veljotskoga jezika, koje je našao u literaturi. No, vjerojatno nije imao u rukama opsežni, znanstveni raspravni članak dr. sc. Petra Strčića, koji kao historiograf jasno dokazuje da, uz ostalo, Burbur nije bio posljednji govornik veljotskoga jezika, te ga smješta u onovremene teške nacionalističke i narodne borbe. Drugi autor, Žarko Muljačić, filolog i sveučilišni profesor romanistike u miru, pristupa toj temi sa stajališta jezikoslovnoga znanstvenika. Govori o problemu utjecaja hrvatske, albanske, mletačke i crnogorske fonologije na vokalizam dalmatoromanskih jezika, pa tako i veljotskoga, tj. krčkoromanskoga jezika. A tek vezano za to dotiče i Burbura, te Bartolijevo djelo *Das Dalmatische*. Akademik Petar Strčić, pak, kao povjesničar, govori o Burburu i veljotskom jeziku kroz prikaz povijesnih događanja u 19. st. na o. Krku, te kao vrstan poznavatelj povijesti svoga rodnoga o. Krka i istočne obale Jadrana općenito govori i o povijesti tamošnjih govora – jer je i sâm „čokavac“.

7.

Riječ je, dakle, o tri pristupa istoj tematici. Na kraju se iz sva tri teksta ipak, ukratko, može zaključiti da je Tuone Udaina Burbur, tj. Anton/Antonio Udina Talijan i talijanaš, da je živio u gradu Krku u 19. st., da je bio čovjek iz tamošnjega, maloga broja stanovnika, koji se služio s više govora, što je i normalno obzirom na tadašnju povijesnu situaciju na ostalom dijelu otoka, gotovo u cijelosti. Veljotski je jezik Udina naučio u obitelji, ali i krećući se po javnim i poznatim mjestima u svom rodnom gradu.

Lingvist, Matteo Giulio Bartoli, pak, izabrao ga je za svoga ispitanika pri istraživanju veljotskoga jezika, a dobivene je odgovore objavio u dva sveska djela *Das Dalmatische*. Udina nije bio pouzdan, a kamoli savršen ispitanik, što zbog prije spomenutih prirodnih obilježja, zatim nekorištenja veljotskoga 20-ak godina, te zbog poznavanja i talijanskoga, mletačkoga i latinskoga jezika, koje bi upotrijebio kada bi mu nedostajala odgovarajuća riječ na krčkoromanskom. Imao je i govornu manu. No, činjenica je da je Bartolijevo djelo *Das Dalmatische* ipak s pravom temelj svakomu proučavanju dalmatskih jezika i danas te je zasad

najiscrpnije djelo o izumrlim dalmatoromanskim jezicima koji su se govorili u pojedinim gradovima na istočnoj obali Jadrana, od kojih je posljednji, koje je nestao zaista veljotski jezik, ali ne u gradu Krku, već i drugdje po otoku (spomenuli smo Punat).

RIASSUNTO

APPROCCIO DI GIACOMO SCOTTI, ŽARKO MULJAČIĆ E PETAR STRČIĆ, AL VEGLIOTTO/VELJOTSKI/ VECLISUN PARLATA ROMANZA VEGLIOTTA E AL SUO “ULTIMO PARLANTE”

Nina SPICIJARIĆ, prof.

Parole chiave: vegliotto, Burbur, isola di Veglia, Bartoli, Strčić, Muljačić, Scotti

„Le lingue dalmatiche“ - è il nome comune delle lingue autoctone romanze parlate lungo la costa orientale dell'Adriatico prima dell'arrivo degli Slaveni, verso la fine del 6. secolo. Queste parlate con l'andare del tempo vanno ad estinguersi causa l'influenza della parlata veneta e causa i contatti linguistici con i croati. Così ad esempio il raguseo, la parlata del patrizio a Ragusa, si è estinto nel 15. secolo e per ultimo si è estinto il vegliotto, la parlata del popolo della città di Veglia sull'isola di Veglia, nel 19. secolo. La più grande opera sulle lingue dalmatiche è stata pubblicata nel 1906 dal glottologo istriano Matteo Giulio Bartoli, nominata *Das Dalmatische*. Basata su studi precedenti e risultati ottenuti dalle interviste – secondo Bartoli – „all'ultimo“ parlante vegliotto Tuone Udaina Burbur della città di Veglia. Questo articolo tratta tre approcci diversi alla problematica della ricerca delle parlate dalmatiche, ovvero del vegliotto.